

PRECIZĂRI REFERITOARE LA ABORDĂRILE SPECIFICE ALE INSTITUȚIEI PROTECȚIEI DREPTURILOR COPILULUI ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL UMANITAR

Virginia ZAHARIA, lector univ., dr.,
Universitatea Cooperatist Comercială din Moldova
e-mail: virginca.zaharia@yahoo.com

Odată cu adoptarea Convenției privind drepturile copilului din 1989, societatea internațională a recunoscut necesitatea de a acorda protecție specială copiilor în virtutea imaturității lor fizice și mintale. În termenii Convenției privind drepturile copilului, prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabilă copilului stabilește limita majoratului sub această vârstă (art.1).

Efortul întregii omeniri la momentul de față este îndreptat spre realizarea unui cadru normativ viabil în materia protecției copiilor afectați de conflictele armate. În acest sens, dreptul internațional umanitar are la bază două principii fundamentale: principiul distincției combatanților de persoanele civile și doctrina aplicării proporționale a forței.

Drepturile copiilor în conflictele armate pot fi mai eficient realizate odată cu satisfacerea următoarelor condiții: drepturile sunt cuprinse în actele normative internaționale cu caracter regional și universal, precum și în tratatele internaționale locale; drepturile sunt reflectate și strict determinate în legislația națională și au mecanisme efective de aplicare și executare; drepturilor respective le corespund toate celelalte elemente componente ale instituției protecției drepturilor copilului în război (obligațiile altor subiecți, garanțiile etc.); drepturile sunt reflectate în legi prin posibilitatea prestabilită de alegere dintre multitudinea mijloacelor rezultative de protecție.

Cuvinte-cheie: protecție, drepturi, instituție, copil, Convenție, abordări, internaționale, umane, conflicte armate, lege.

With the adoption of the 1989 Convention on the Rights of the Child, the international society recognized the need to provide special protection to children by virtue of their physical and mental immaturity. In the terms of the Convention on the Rights of the Child, a child means any human being under the age of 18, except in cases where the law applicable to the child sets the age limit under this age (Article 1).

The effort of all mankind at the moment is directed towards achieving a viable normative framework for the protection of children affected by armed conflicts. In this respect, international humanitarian law is based on two fundamental principles: the principle of the distinction of combatants by civilians and the doctrine of proportional application of force.

The rights of children in armed conflicts can be more efficiently achieved with the following conditions: the rights are contained in the international normative acts of regional and universal character, as well as in the local international treaties; rights are reflected and strictly determined in national law and have effective enforcement and enforcement mechanisms; these rights correspond to all the other components of the institution of protection of children's rights at war (obligations of other subjects, guarantees, etc.); the rights are reflected in the laws by the preset possibility of choosing among the many protective means.

Keywords: protection, rights, institution, child, Convention, approaches, international, human, armed conflicts, law.

JEL Classification: M41, H25.

Introducere

În contextul protecției internaționale a copilului în dreptul internațional umanitar considerăm, că cel mai deranjant subiect este absența unei definiții clare a copilului în legile de purtare a războiului. În mai multe sisteme naționale de drept persoana este considerată copil în anumite raporturi juridice și adult în cadrul altor raporturi.

De asemenea, în dreptul internațional diferite instrumente legale desemnează diferite vârste cu scopul de a determina când o persoană este copil sau adult. Anume pornind de la aceste considerente situația protecției copilului în conflictele armate a fost și rămâne să fie dificilă deoarece mulți copii nu sunt copii în strictă conformitate cu legea [1].

Dicționarul explicativ al limbii moldovenești definește copilul ca om de la naștere până la adolescență; om care n-a ajuns încă la maturitate [2, p. 628], iar Noul dicționar universal al limbii române definește copilul ca băiat sau fată în primii ani ai vieții.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării

Odată cu adoptarea Convenției privind drepturile copilului din 1989 [3], societatea internațională a recunoscut necesitatea de a acorda protecție specială copiilor în virtutea imaturității lor fizice și mintale. În același timp a fost ridicată întrebarea despre definirea conceptului de „copil” în dreptul internațional.

În pofida faptului că termenul „copil” este examinat în context social, definirea lui în plan juridic se prezintă a fi deosebit de importantă. Dacă, însă, nu se reușește să se ajungă la o definiție concretă, este necesar, cel puțin, de a determina limitele temporale în care o persoană poate fi numită copil, deoarece acesta se bucură de drepturi speciale doar într-o anumită perioadă a vieții.

Dificultatea determinării acestor concepte în dreptul internațional rezultă din faptul că între state există diferențe esențiale în diverse domenii: politic, cultural, religios, în sistemele de drept, care, în final, fac imposibilă o definire exactă a conceptului de copil.

Tradițional în legislațiile statelor, „copilul” este definit prin apelarea la criteriul de vârstă. Dreptul internațional la fel a luat drept fundament limitele temporale și a încercat să definească copilul prin stabilirea momentului, din care începe protecția juridică a copilului și momentului în care aceasta încetează [4].

Potrivit actelor internaționale, copilul dobândește *de iure* statutul de persoană, de ființă umană, care prin simplul fapt al nașterii sale beneficiază de drepturi ce trebuie garantate și respectate [5, p. 35].

Actele internaționale pornesc de la recunoașterea copilului ca subiect de drept și, în această calitate, a dreptului lui de a se bucura de toate drepturile civile, politice, culturale, economice, sociale etc. Reglementările pornesc de la ideea necesității identificării unor mijloace specifice de ocrotire a intereselor copiilor. În conformitate cu aceasta, sensul major al protecției copiilor constă nu numai în asigurarea egalității de drepturi, ci, mai mult – în favorizarea lor [5, p. 38].

Astfel, în termenii Convenției privind drepturile copilului, prin copil se înțelege orice ființă umană sub vârsta de 18 ani, exceptând cazurile în care legea aplicabilă copilului stabilește limita majoratului sub această vârstă (art.1) [3].

Totodată, până la adoptarea Convenției privind drepturile copilului, Declarația drepturilor copilului din anul 1959 a stabilit din ce moment persoana este copil. În preambulul declarației se menționează. „*copilul, în virtutea imaturității sale fizice și psihice, are nevoie de protecție și îngrijire specială, inclusiv protecția juridică corespunzătoare atât până, cât și după naștere*” [6].

La rândul său, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice prin copil subînțelege persoana care nu a atins vârsta răspunderii penale [7, p. 20].

Metode și materiale aplicate

Prin urmare, este destul de dificil de a determina până la ce vârstă omul rămâne să fie copil și când anume acest copil devine adult.

Dreptul internațional umanitar nu conține o determinare exactă a conceptului „copil”, însă în dispoziții separate stabilește vârsta de 15 ani drept vârstă până la care copilul beneficiază de protecție specială, în contextul protecției victimelor de război. [8, p.109].

Convențiile de la Geneva I, II, III, IV din 1949 [9], [10], [11], [12] și Protocoalele adiționale I și II la Convențiile de la Geneva din 1977 [13], [14] folosesc diferite limite de vârstă pentru a determina măsurile variate de protecție pentru copii, dar cea mai frecventă este limita de 15 ani.

Limita de 18 ani este folosită pentru:

- permisiunea de a lucra în teritoriile ocupate;
- pronunțarea pedepsei capitale;
- executarea pedepsei capitale.

Iar limita de 15 ani este prevăzută pentru:

- măsurile de asigurare ca orfânii și copiii separați de familiile lor să nu fie lăsați în voia soartei;
- tratament preferențial asemănător pentru străini, ca și pentru proprii cetățeni;
- măsuri preferențiale cu privire la mâncare, asistență medicală și protecție, adoptate înainte de ocupație;
- hrană suplimentară pentru copiii internați, proporțional cerințelor lor fiziologice;
- participarea la ostilități și recrutarea.

Vârsta de 12 ani este prevăzută cu privire la măsurile luate față de copii pentru a putea fi identificați prin portul anumitor semne distinctive [15, p.482].

În opinia mai multor autori, această flexibilitate în reglementări este necesară, deoarece există persoane, care în multe privințe rămân în urmă cu dezvoltarea atât fizică, cât și mentală după 15 ani [16, p.110].

Interzicerea categorică de participare a copiilor în conflictele armate este ireală și chiar imposibilă. Totuși, în Protocoalele adiționale I și II la Convențiile de la Geneva din 1977 [13], [14] este fixat scopul de a exclude pe cât este posibil aceste acțiuni, în special prin interzicerea recrutării adolescenților care nu au atins vârsta de 15 ani.

Suplimentar definiției generale a copilului în textele actelor internaționale întâlnim și alte concepte, asupra cărora estimăm necesar să ne pronunțăm.

Astfel, în sintagma ”Copilul afectat de conflictul armat” – termenul se referă la băieți și fete care suferă pe urma consecințelor directe și indirecte ale războiului.

Rezultate obținute și discuții

Consecințele directe ale unui conflict armat presupun recrutarea ilegală, violența sexuală, omorul, mutilările, separarea de familii, tratamentul, detenția ilegală sau dezabilitatea cauzată de război.

Consecințele indirecte ale războiului presupun accesul redus la serviciile de bază, creșterea sărăciei, malnutriției, bolile, stigmatizarea în mediul familial și comunitar (de exemplu, copilul asociat forțelor sau grupurilor armate care revin în familie, ori fetele care au născut copii ca urmare a cazurilor de viol).

Efectele conflictelor armate asupra copiilor pot fi considerabile și să presupună consecințe pe termen lung asupra bunăstării fizice, emoționale și mentale [17, p. 370].

”Copil separat” – este copilul separat de ambii părinți (mamă și tată) sau de persoana care inițial a fost însărcinată în baza legii sau în baza cutumei, să-i asigure necesitățile; nu este necesar ca copilul să fie separat de alți membri ai familiei sale. Anumiți ”copii separați” pot fi însoțiți de membrii adulți ai familiilor lor [18, p. 370].

”Copilul victimă sau copilul martor al unei infracțiuni” este o persoană mai mică de 18 ani care este victima sau martorul unui act criminal sau a urmăririi intentate contra autorului prezumat al crimei sau a unui grup de autori prezumați ai crimei [18, p. 370].

Concluzii

În pofida unui cadru cuprinzător de instrumente, standarde și angajamente privind drepturile copilului și a primelor progrese în atingerea obiectivelor convenite, realitatea curentă pentru milioane de copii din lumea întreagă este încă foarte contrastantă raportat la aceste angajamente și obiective.

Copiii se confruntă în continuare cu amenințări importante la adresa supraviețuirii, cu lipsa oportunităților în ceea ce privește natura și efectele conflictelor armate contemporane.

Efortul întregii omeniri la momentul de față este îndreptat spre realizarea unui cadru normativ viabil în materia protecției copiilor afectați de conflictele armate. În acest sens, dreptul internațional umanitar are la bază două principii fundamentale: principiul distincției combatanților de persoanele civile și doctrina aplicării proporționale a forței.

Drepturile copiilor în conflictele armate pot fi mai eficient realizate odată cu satisfacerea următoarelor condiții: drepturile sunt cuprinse în actele normative internaționale cu caracter regional și universal, precum și în tratatele internaționale locale; drepturile sunt reflectate și strict determinate în legislația națională și au mecanisme efective de aplicare și executare; drepturilor respective le corespund toate celelalte elemente componente ale instituției protecției drepturilor copilului în război (obligățiile altor subiecți, garanțiile etc.); drepturile sunt reflectate în legi prin posibilitatea prestabilită de alegere dintre multitudinea mijloacelor rezultative de protecție.

Este imperios ca societatea internațională să afirme aceste principii, care au fost elaborate timp de secole, anume pentru protecția femeilor și copiilor. [19] Or, copiii de rând cu femeile, sunt cele mai vulnerabile categorii ale populației beligeranților afectată de conflicte armate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Obote-Odora Alex. Legal Problems with Protection of Children in Armed Conflict. Vol. 6, No 2, June 1999. [On-line]: <http://www.murdoch.edu.au/elaw/issues/v6n2/obote-odora62.html>. (Vizitat la 09.07.2017).
2. Dicționar explicativ al limbii moldovenești. Academia de Științe a RSSMoldovenești. Institutul de Limbă și Literatură. Vol. I. Chișinău: Carte moldovenească, 1977. 848 p.
3. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Nr.408 din 12.12.1990. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.12.1990, nr.12. [On-line]: <http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/legea/conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului-1989.php>. (Vizitat la 21.07.2017).
4. Старовойтов Олег. К вопросу о трактовке понятий «ребёнок» в Международном праве. În: Белорусский журнал международного права и международных отношений, 2000, №2. [On-line]: http://evolutio.info/index.php?option=com_content&task=view&id=351&Itemid=51. (Vizitat la 08.07.2017).
5. Ciugureanu-Mihăilăuță C. Argumente în favoarea asigurării dreptului copilului la dezvoltare. În: Revista Națională de Drept, nr.5 (92), 2008, p.35-40. 68 p.
6. Declarația Drepturilor copilului, proclamată prin Rezoluția 1386 (XIV) a Adunării Generale din 20 noiembrie 1959. [On-line]: http://www.childrights.md/files/07_Declaratia%20drepturilor%20copilului%201959.pdf. (Vizitat la 09.07.2017).
7. Țarălungă V. Coraportul dintre Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și Pactele internaționale din 1966 privind drepturile omului. În: Legea și Viața, nr.7 (199), 2008, p.20-24. 58 p.
8. Платтнер Дениз. Защита детей в международном гуманитарном праве. În: Защита лиц и объектов в международном гуманитарном праве. Статьи и документы. Международный Комитет Красного Креста. – Москва, 1999. 376 с.
9. Convenția I de la Geneva privind îmbunătățirea sorții răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993. 194 state-părți. [On-line]: <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Conventia%20de%20la%20Geneva%20I.pdf>. (Vizitat la 08.07.2017).
10. Convenția II de la Geneva privind îmbunătățirea sorții răniților, bolnavilor și naufragiaților forțelor armate pe mare, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993. 194 state-părți. [On-line]: <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Conventia%20de%20la%20Geneva%20II.pdf>. (Vizitat la 09.07.2017).
11. Convenția III de la Geneva privind tratamentul prizonierilor de război, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993. 194 state-părți. [On-line]: <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Conventia%20de%20la%20Geneva%20III.pdf>. (Vizitat la 21.07.2017).
12. Convenția IV de la Geneva privind protecția persoanelor civile în timp de război, 12 august 1949, ratificată de Republica Moldova la 24 mai 1993. 194 state-părți. [On-line]: <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Conventia%20de%20la%20Geneva%20IV.pdf>. (Vizitat la 09.07.2017).
13. Protocolul adițional (I) la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale din 08 iunie 1977, ratificată de RM la 24.05.1993. 170 state-părți. [On-line]: <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Protocolul%20Aditional%20I.pdf>. (Vizitat la 21.07.2017).
14. Protocolul adițional (II) la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional din 08 iunie 1977, ratificată de RM la 24.05.1993. 165 state-părți. [On-line]:

- <http://www.crucearosie.ro/uploads/images/Conventia%20de%20la%20Geneva%20pdfuri/Protocolul%20Additional%20II.pdf>. (Vizitat la 21.07.2017).
15. Henckaerts Jean-Marie, Doswald-Beck Louise. Customary International Humanitarian Law. Volume I: Rules. United Kingdom: Cambridge University Press, 2005. ISBN 978-0-521-80899-6. 689 p.
 16. Криль Франсуа. Защита детей во время вооружённых конфликтов. În: Защита лиц и объектов в международном гуманитарном праве. Статьи и документы. Международный Комитет Красного Креста. – Москва, 1999. 376 с.
 17. Război civil de 24 de ani în Uganda: oficialii ridică din umeri, masacrele continuă. În: Adevărul.ro din 08 aprilie 2010. [On-line]: http://adevarul.ro/international/in-lume/razboi-civil-24-ani-uganda-oficialii-ridica-umeri-masacrele-continua-1_50aca2e07c42d5a66387505a/index.html. (Vizitat la 24.04.2017).
 18. Les enfants et les conflicts armés. Nouvelle édition. Un guide en matiere de droit international humanitaire et de droit international des droits de la personne. Bureau international des droit des enfants. Montréal, Québec, H39 1B6, Canada, 2010. 511 p. [On-line]: <http://www.ibcr.org/wp-content/uploads/2016/06/Guide-droit-international-2010-fran%C3%A7ais.pdf>. (Vizitat la 09.07.2017).
 19. Канцелярия Специального представителя Генерального секретаря по вопросу о детях и вооружённых конфликтах. Меняющийся характер конфликтов. [On-line]: <https://childrenandarmedconflict.un.org/ru/effects-of-conflict/the-changing-nature-of-conflict/>. (Vizitat la 08.07.2017).